

СРПСКА АКАДЕМИЈА НАУКА И УМЕТНОСТИ
ЕТНОГРАФСКИ ИНСТИТУТ

ГЛАСНИК

ЕТНОГРАФСКОГ ИНСТИТУТА
LII

Уредник:
ДРАГАНА РАДОЛИЧИЋ

Уређивачки одбор:
ЛАСТА ЂАПОВИЋ, БОЈАН ЖИКИЋ, РАДОСТ ИВАНОВА,
МИРОСЛАВА ЛУКИЋ-КРСТАНОВИЋ, СОФИЈА МИЛОРАДОВИЋ,
МИЉАНА РАДОВАНОВИЋ, ДРАГАНА РАДОЛИЧИЋ, ГОЈКО СУБОТИЋ

Секретар уредништва:
МАРИЈА ЂОКИЋ

Примљено на VIII седници Одељења друштвених наука САНУ одржаној
4. октобра 2004. године на основу реферата дописног члана САНУ
Војислава Становчића

ПРИКАЗИ

Невенка Миловановић, Доња Мутница.
Варош међу селима,
Параћин 2003, 505 стр.

„У годинама свеопштег распада и посрнућа, као за каквим леком, човек се окреће коренима тражећи у њима утеху и спас.(...) Настале су бројне књиге као нека врста азила, као стрехе под које се бежи од невремена. Топло је међу њиховим корицама...“ Утисак који читаоцу остаје након што склопи корице књиге *Доња Мутница. Варош међу селима*, чини се, тешко да се боље представи но овим речима пуним дирљиве топлине, које је Добрица Милићевић написао у предговору овој књизи. Њен издавач је параћинска институција са изузетном традицијом — Библиотека „др Вићентије Ракић“. Поднаслов књиге Невенке Миловановић може се учинити претенциозним, али он то није. По много чему је Доња Мутница одиста *варош међу селима* параћинске општине.

Цела књига је потврда ауторкиног става, изнетог при самом почетку, да ово није класична монографија, писана према упутствима Одбора за проучавање села САНУ. Узимајући у обзир и историјске, друштвенополитичке процесе који су се у нашој земљи одвијали током протеклог века, ауторка је веома успешно и, што је веома важно, ненаметљиво представила њихове одјеке на плану народног живота и традиције. Чињенично богатство које нам презентује Невенка Миловановић тиче се најразличитијих области традиционалног живота и увелико проширује наша знања о народу овога краја. Једна патријархална средина, њени обичаји, навике и веровања, њени представници — важни и занимљиви, сваки на свој начин — сачувани су од заорава који прети да у скорој будућности прекрије нашу духовну

културу и наш народни језик, захваћене све више ковитлацем модерних цивилизацијских токова.

Централном излагању претходе панорамска фотографија Доње Мутнице (6), предговор Добрице Милићевића (7–9) и уводна реч самог аутора (11–12). На крају књиге приложен је и краћи текст под називом *Захвалница* (501–502), у коме ауторка упућује речи захвалности свима онима који су, на различите начине, допринели томе да ова књига буде тако садржајно богата и да се, уопште, појави пред читаоцима. Важно је поменути да књига о којој је овде реч садржи и близу 350 одличних црно-белих фотографија, драгоцених сведочанстава.

Књига коју овде представљамо има своју вертикалу. На врху те вертикале је сеоска заједница — њена правила, обичаји, њени узлети и недаће. Потом — породица, свака на свој начин значајна за заједницу којој припада. Следе Мутничани и Мутничанке обједињени заједничком професијом, „најважнијом споредном ствари на свету“, лепотом или усудом болести познатом у народу као *јевџика*. На доњем крају вертикале су поједини чланови те сеоске заједнице — њихове судбине представљене у виду медаљона. Књига се заправо састоји од четири целине. У првој целини, под више различитих наслова, дају се претежно историографски, етнолошки и филолошки подаци. Ту су различите легенде, историјат манастира Св. Петка, прича о Доњој Мутници кроз векове; за етнологе занимљиви прилози о градитељству, воденицама, ношњи, народној медицини, исхрани, дечјим играма; за филологе значајни родбински називи, микротопоними и, уопште, доста дијалекатске лексике. Друга целина, насловљена *Мутнички корени*, садржи податке о двадесет старих и разгранатих мутничких по-

родица, са двадесет родословних стабала. Ту је и списак породичних надимака мутничких породица, драгоцен за наше ономастичаре, као и попис становништва из 1833. и 1863. године. У трећу целину — *Сйоменар* — „уписани су“: прва сеоска основна школа (1844. године), фудбалски клуб, Мутничани — доктори наука, ратници, лекари, директори Фабрике цемента у Поповцу, Мутничани — жртве некада неизлечиве туберкулозе, Мутничанке — чувене лепотице „без пудера и кармина“... Четврту целину, као што јој наслов казује — *Медаљони*, чини седамнаест медаљона, тј. седамнаест људских судбина вешто „уоквирених“ у рамове прича које је испричала о њима Невенка Миловановић. Сама ауторка каже да људи чије је животне приче испричала, „нису ни најпознатији, ни најважнији, ни најзаслужнији, ни најбољи“. Они су, једноставно речено, посебни. Ризик који ауторка помиње, имајући у виду свој субјективни избор личности за „медаљоне“, вишеструко се, чини нам се, исплатио. Окупила је ауторка ове књиге на једном месту председника Задружног савеза југодинског округа, менаџера групе „Бијело дугме“, најокорелијег мутничког опозиционара, жену-хајдука, Мутничанку која је глумила Петрију, шведског фудбалског аса, чувеног револуционара — Бранка Крсмановића и многе друге.

У овој књизи препознаје се женски „рукопис“, али јој то ни у ком случају није мана — напротив. Између њених редова као да се назире стално присутни благодоклони осмех писца — разумевање онога што је неповратно прошло и сваког појединачног људског битисања. Разумевање нечега „што слатко греје душу“, као у приповеткама Боре Станковића.

Оваквих монографија никада не може бити превише. Подаци који се у њима налазе представљају, у сваком појединачном случају, драгоцен прилог многим културолошким и научним дисциплинама. Невенка Миловановић задужила је новим подацима и сасвим нарочитим увидима, пре свега, посленике у области етнологије, антропологије, ономастике и дијалектологије. Књига Невенке Миловановић — *Доња Муџиница. Варош међу селима* — заслужила је тако и пажњу стручне јавности.

Софија МИЛОРАДОВИЋ